

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete II

15 hp

Multimodala texter i svenskundervisningen

En intervjustudie med lärare i åk 1–3

Författare: Jessica Sandström och Paloma Larsson

Handledare: Sergej Ivanov

Examinator: Maria Lindgren

Termin: VT18

Ämne: Svenska

Nivå: Avancerad

Kurskod: 4GN03E

Abstrakt

Multimodala texter är den vanligaste textformen som elever möter idag (Björkvall, 2009:8f). Traditionella texter utmanas nu av multimodala texter och hur texter kan produceras och läses har förändrats. Syftet med studien är att undersöka hur sex lärare i årskurserna 1–3 uppfattar arbetet med multimodala texter i svenskundervisning. Följande frågeställningar har formulerats utifrån syftet: Hur säger sig lärare använda olika multimodala texter i svenskundervisningen? Hur säger sig lärare använda olika digitala hjälpmedel i arbetet med multimodala texter? Vilka möjligheter och utmaningar ser lärarna med multimodala texter i svenskundervisningen? Studien utgår från det sociokulturella perspektivet med utgångspunkt i att texter skapas i sociala kontexter och att texten får sin status genom lärarens undervisning. Materialet samlas in genom intervjuer. Resultaten visar att lärare främst arbetar med skrift och muntliga former i sin svenskundervisning. Skriften framställs även som den viktigaste modaliteten och komponenten i texter. Digitala hjälpmedel anses vara ett stöd som hjälper elever att komma framåt i textarbetet, exempelvis genom skrivstöd. Lärarna upplever dock att tekniken med digitala hjälpmedel är stressande och tidskrävande. Lärarna är osäkra på begreppet multimodala texter och vad det innefattar. Ett tecken på osäkerheten är att digitala texter automatiskt ses som multimodala. Lärarna behöver få tid att fortbilda sig inom det multimodala textarbetet för att bli mer säkra, vilket ligger på rektorns ansvar att se till.

English title

Multimodal texts in teaching Swedish

An interview study with teachers in grades 1–3

Nyckelord

Multimodala texter, modaliteter, interaktion, kommunikation, digitala hjälpmedel

Keywords

Multimodal texts, sign worlds, interaction, communication, digital tools

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
2 Bakgrund	2
2.1 Teoretisk utgångspunkt	2
2.2 Skrivningar om multimodala texter	3
2.3 Koppling mellan multimodala texter och digitalisering	4
2.4 Tidigare forskning	5
3 Metod och material	7
3.1 Metodval	7
3.2 Urval	8
3.3 Genomförande	9
3.4 Analysmetod	10
3.5 Etiska överväganden	11
4 Resultat och analys	11
4.1 Arbetsätt med multimodala texter	12
4.2 Digitala hjälpmedel i arbetet med multimodala texter	14
4.3 Möjligheter och utmaningar med multimodala texter	16
4.3.1 Möjligheter	16
4.3.2 Utmaningar	17
4.4 Resultatanalys	20
5 Diskussion	21
5.1 Metoddiskussion	22
5.2 Resultatdiskussion	22
Referenser	25
Bilaga A: Frågeformulär till intervju	1
Bilaga B: Informationsbrev	2

1 Inledning

Nya medier och kommunikationssätt växer ideligen fram i skolan och i samhället i stort. Dagligen möter elever olika former av medier och använder olika kommunikationsformer för att interagera med andra. Bildskärmar i varierande storlekar och former är en del av elevernas vardag. Elever kan kommunicera med andra genom att exempelvis chatta, blogga, skriva textmeddelanden, ta kort, se film och lyssna på musik. Elever möter i bildskärmen flera olika modaliteter som bild, ljud och skrift. Med digitaliseringen kan elever också använda olika kommunikationsformer och olika resurser för att skapa och sprida information (Selander och Kress, 2017:30).

Bildskärmarna öppnar upp en helt ny värld av text i olika former. Elever växer upp i en värld med många olika slags texter och lär sig tidigt att koppla samman bilder med en mening (Fast, 2008:7). Traditionell text som kan ses som tryckta och skrivna ord (Selander och Kress, 2017:30) utmanas idag av nyare former. Den vanligaste texten som barn möter är multimodal (Björkvall, 2009:8f), vilket innebär att den kombinerar flera olika modaliteter. Kombinationer av flera modaliteter innebär förändringar i hur text skapas och läses, och denna studie undersöker lärares uppfattningar om och arbetssätt med läsning och produktion av multimodala texter i årskurs 1–3.. I grundskolans läroplan Lgr11, under svenskämnets syfte, står det att elever genom undervisning ska utveckla olika förmågor för att skapa och uttrycka sig genom olika textformer och medier (Skolverket, 2017:252).

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur sex lärare i årskurserna 1–3 uppfattar arbetet med multimodala texter i svenskundervisning. Följande frågeställningar har formulerats utifrån syftet:

- Hur säger sig lärarna använda olika multimodala texter i svenskundervisningen?
- Hur säger sig lärarna använda olika digitala hjälpmedel i arbetet med multimodala texter?
- Vilka möjligheter och utmaningar ser lärarna med multimodala texter i svenskundervisningen?

2 Bakgrund

Följande kapitel presenterar studiens teoretiska utgångspunkt (2.1), skrivningar om multimodala texter i läroplaner (2.2), koppling mellan multimodala texter och digitalisering (2.3) och tidigare forskning (2.4).

2.1 Teoretisk utgångspunkt

Studien tar sin teoretiska utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet. Elevernas utveckling och uppväxt kan beskrivas som en multimodal process som aldrig upphör (Selander och Kress, 2017:116f). Barn prövar sin omgivning redan från födseln. Barnen utgår från att börja pröva genom hörseln och synen och fortsätter sitt prövande för att senare utveckla språket. Utveckling fortsätter och barnen börjar rita och måla, vilket är ett sätt för dem att skapa mening och bilden blir en representation för något. En cirkel kan enligt ett barn representera ett åskväder som ett barn går ut i och där mamman ropar in barnet (Selander och Kress, 2017:116f).

Multimodalitet utgår från olika resurser som människor använder för att förstå sin omvärld och för att göra den meningsfull (Selander och Kress, 2017:26). Saker och ting får mening först i sociala sammanhang, och det är genom olika modaliteter som de representeras och blir meningsfulla. Modaliteter som exempelvis ljud, färg och rörelser kan bli bilder, filmer och musik. Andra modaliteter som linjer och punkter kan bli bokstäver och siffror.

Vad som är text är idag inte självklart utan det är genom sociala kontexter och av de deltagande individerna som den får sin status (Björkvall, 2009:8). Enligt Björkvall (2009:8) är text en materiell produkt som producerats genom kommunikation och interaktion. Denna studie utgår från att texter skapas i sociala kontexter och att den genom lärarens undervisning får sin status i klassrummet. Lärarens uppdrag med att arbeta med texter och dennes högre position i klassrummet innebär att det är läraren som ger texten sin status i klassrummet. Lärarens uppfattning av vad som är text och inte är det som förmedlas vidare till eleverna genom undervisningen.

2.2 Skrivningar om multimodala texter i läroplaner

I grundskolans läroplan Lpo94, som var aktuell innan den nya kom år 2011, skrevs det om det vidgade textbegreppet (Magnusson, 2015:70). Begreppet kom till för att förändra och utveckla synen på läsning och hur barn lär sig. Det vidgade textbegreppet var ett sätt att synliggöra att meningsskapande kan ske med andra resurser än bara genom skrift. Begreppet plockades visserligen bort ur den nya läroplanen Lgr11, men kravet på att eleverna ska utveckla kunskaper om att skapa och utveckla texter genom skilda medier finns kvar.

Skolan har i uppdrag att lära elever producera och läsa olika textformer, vilket inkluderar multimodala texter. I svenskans syfte, i nuvarande grundskolans läroplan Lgr11, står det att:

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och

genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska ges möjligheter att kommunicera i digitala miljöer med interaktiva och föränderliga texter. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer (Skolverket, 2017:252).

Multimodala texter nämns inte ordagrant, men utifrån syftet ovan finns det ändå tolkningsbara inslag som exempelvis olika slags texter, skilda medier och estetiska uttrycksformer som kan kopplas till det multimodala arbetssättet.

2.3 Koppling mellan multimodala texter och digitalisering

Skriften dominerade länge läromedlens huvudsakliga kommunikationsform med undantag av någon enstaka illustration (Danielsson och Selander, 2014:20f). Bilden får under 1800-talet ett större fokus i samband med att tryckkonsten utvecklas och kameran uppfinns (Magnusson, 2005:52). Bilden får under 1960-talet en större plats i läromedlen och vid millenniumskiftet blir läromedel allt mer digitala (Danielsson och Selander, 2014:20f).

Digitaliseringen öppnar upp möjligheten till att använda andra modaliteter som exempelvis bild, ljud och film i textproduktionen (Danielsson och Selander, 2014:25f). Hur en text kan produceras har förändrats med digitaliseringen. Författare formger numera sin text med exempelvis bilder och kan med länkar koppla texten till andra källor som filmklipp och webbplatser

Hur en text kan läsas har även förändrats, och texten är nu mer flexibel beroende på författarens utformning av texten. I den så kallade traditionella texten finns det en tydlig början och slut samt att läsriktningen inte förändras, men i den digitaliserade finns inte samma tydliga läsordning eller början och slut (Danielsson och Selander, 2014:25f).

Multimodala texter erbjuder flera olika ingångar för elever att lära sig. Modaliteter som exempelvis bild och musik erbjuder visuella och auditiva inlärningsmöjligheter. Utifrån lärares perspektiv erbjuder multimodala texter även andra sätt att bedöma elevernas kunskaper. Rita och måla bilder kan för elever med skrivsvårigheter vara en möjlighet att visa sina kunskaper om ett tema. Exempelvis kan eleven vid ett arbete om mumier visa sina kunskaper genom att rita mumier och visa vilka aspekter som finns på en mumie (Danielsson och Selander, 2014:65f).

2.4 Tidigare forskning

Tidigare forskning visar att lärare är positiva till det vidgade textbegreppet och talar för ett multimodalt förhållningssätt i undervisningen (Magnusson, 2014:106f). Andersson (2014:207f) menar att arbete med multimodala texter skapar intresse hos elever för att lära sig i klassrummet genom att de blir nyfikna och öppna för nya intryck. Enligt Andersson hittar eleverna nya vägar för att använda olika modaliteter i sitt meningsskapande, och de utvecklar sitt intresse för ord och uppmärksammar att orden är uppbyggda av konsonanter och vokaler och att kombinationer skapar läsbara ord.

Forskning visar att både lärare och elever placerar skriften på en högre plats i modaliteternas hierarki. Lärarna i Magnussons (2014:106f) studie talar, trots sin positiva inställning till det vidgade textbegreppet, om vikten av att kunna skriva och läsa skrift. Eleverna i Magnussons (2014:179f) studie diskuterar i grupp om meningsskapandet i olika textformer som exempelvis bilder, filmer med flera. Samtliga av dessa grupper använder skriften för att dokumentera sina svar innan de ska redovisas. Enligt Godhe (2013:45) är elever mer ”vana vid att använda det talade och det skrivna ordet som uttryckssätt i svenskundervisningen” då de vid skapandet av multimodala texter skriver texten innan de använder sig av andra modaliteter. Elever uppmuntras även

att fokusera mer på den skrivna texten än på exempelvis bilder (Fast, 2008:114). Elever som medverkar i Åkerlunds (2013:225) studie ser bilder i klassbloggen som ett sätt att minnas, men de är osäkra på hur bilder kan, som skrivandet gynna deras lärprocess eller kunskapsutveckling. Det talade och skrivna språket hamnar i fokus och ses som den största meningsbärande delen i undervisningen (Godhe, 2013:45).

Godhe (2013:45f) visar att bedömning av multimodala texter inte är lika tydlig för eleverna som bedömning av de skriftliga texterna. Enligt Godhe förhandlar lärare och elever sällan om vad bedömning av multimodala texter innebär, och skriften bedöms i större utsträckning än andra modaliteter. Hon menar att lärare är mer vana och har utbildning i att bedöma skriftliga texter. Godhe (2013:45f) menar även att elever är mer vana att bli bedömda för skrivna arbeten, men mindre vana att bli bedömda för texter som är uttryckta med andra modaliteter.

Tidigare forskning visar att barn snabbt lär sig språkliga kunskaper som uppkommit genom konsumtionskulturen (Fast, 2008:8). Barn söker efter information som musik, bilder och filmer samt lär sig att snabbt känna igen symboler och annat där det finns ett samband med exempelvis favoritleksaken. Fast (2008) följer i sin studie sju barn från fyra års ålder i deras utveckling till läsande och skrivande. Studien undersöker i vilka sammanhang barnen kom i kontakt med läsning och skrivning i hemmen för att sedan undersöka hur mycket av barnens kunskaper och erfarenheter som används i skolan. Undersökningen visar att skolan inte utnyttjar elevernas erfarenheter och kunskaper av multimodala texter från hemmet. Åkerlund (2013:5f) visar att en mer datortät skola ger eleverna möjligheten till ett verklighetsanknutet arbete i skolan där textmottagare blir mer autentiska. Elever i Åkerlunds studie dokumenterar klassens händelser i en klasslogg som även kan läsas av mottagare utanför klassrummet. Enligt Åkerlund (2013:5f) ger autentiska

läsare tillsammans med kameror även möjligheten till nyare former av berättande som skolan inte tidigare tillämpat. Skype- eller andra kommunikationsformer där direktmöten är möjliga skapar ett här- och nuberättande med autentiska mottagare.

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att både lärare och elever är positiva till ett multimodalt textarbete men de värderar skriften högst och är mer vana vid denna modalitet. Skolans undervisning anknyter inte heller till elevernas erfarenheter av multimodala texter från hemmen. En mer datortät skola kan dock göra undervisningen mer verklighetsanknuten. Forskningsgenomgången visar att tidigare studier sällan eller inte alls undersökt möjligheter och utmaningar för lärare i arbetet med multimodala texter, vilket denna studie vill bidra med ny kunskap om.

3 Metod och material

Kapitlet presenterar studiens metodval (3.1), urval (3.2), genomförande (3.3) samt analysmetod (3.4). Avslutningsvis presenteras studiens etiska överväganden (3.5).

3.1 Metodval

För att kunna besvara studiens tre frågeställningar om hur lärare uppfattade arbetet med multimodala texter användes intervjuer som metod. Intervjuer gav intervjuaren möjligheten att ta del av den intervjuades svar muntligt och ställa direkta följdfrågor. Intervjuerna var personliga vilket innebar att intervjuerna genomfördes mellan intervjuarna och den intervjuade (Denscombe, 2016:266). Intervjuerna var även semistrukturerade vilket innebar att de genomfördes med färdiga frågeställningar där den intervjuade fick utrymme att utveckla sina svar.

3.2 Urval

Intervjuerna genomfördes med sex klasslärare som var verksamma i årskurserna 1–3 och hade behörighet i ämnet svenska för årskurs 1–3. Valet av dessa lärare gjordes som ett bekvämlighetsurval eftersom vi sedan tidigare hade en viss kännedom och relation till dem. Förfrågan om att delta i studien skickades ut till åtta verksamma klasslärare. Fem av lärarna tackade ja och en tackade nej till att medverka i studien medan två av dem inte svarade på frågan. Vi fick sedan återbud från en av lärarna som tackat ja. Vi lämnade därefter en muntlig förfrågan till två andra klasslärare på en av skolorna, vilka godkände sin medverkan på plats. Efter denna urvalsprocess kunde vi således genomföra intervjuer med sex klasslärare. Lärarna benämns i studien med fiktiva namn för att göra dem personliga och uppfylla Vetenskapsrådets (2002) konfidentialitetskrav medan skolorna benämns med en bokstavskod för att också följa Vetenskapsrådets krav (se tabell 1).

Tabell 1: Lärarna

<i>Lärarna</i>	<i>Årskurs</i>	<i>Skola</i>	<i>Verksamma år i yrket</i>
Kajsa	1	A	22 år
Frida	1	B	31 år
Inger	2	A	39 år
Linda	2	A	20 år
Maria	3	C	4 år
Carina	3	A	10 år

Tabell 1 visar att fyra av lärarna i studien arbetade på skola A, en lärare arbetade på skola B och en lärare på skola C. Tabell 1 visar även på en jämn fördelning av årskurserna då två lärare arbetade med årskurs 1, två lärare

arbetade med årskurs 2 och två lärare arbetade med årskurs 3. Lärarnas arbetserfarenhet varierar i hög grad. Inger har med sina 39 år som lärare arbetat längst, och Maria kortast med sina 4 år. Skillnader mellan skolorna och lärarnas arbetserfarenhet kan ge mer och varierad information, vilket kan ge svar på denna studies frågeställningar.

3.3 Genomförande

Tid och plats för intervjuerna bokades direkt med lärarna genom ett informations- och samtyckesbrev via mejl (se bilaga B). Intervjuerna beräknades ta 30 minuter för att undvika stress och för att låta intervjun få ta tid. En lärare intervjuades i taget, och båda av studiens författare deltog vid varje intervju. Det senare var för att minimera de risker som är typiska för ovana intervjuare, t.ex. att viktig information missas eller att den intervjuades svar inte följs upp. Riskerna minimerades i denna studie genom att vi innan intervjuerna genomfördes studerade vad och hur en intervju går till för att bli mer bekanta med metoden. Genom att fortlöpande granska genomförda intervjuer kunde vi undvika brister i kommande intervjuer.

Lärarna intervjuades utifrån ett frågeformulär med öppna frågeställningar (se bilaga A). Frågorna utformades så att svaren inte skulle bli begränsande utan så breda och innehållsrika att de kunde ge svar på denna studies frågeställningar. Lärarna fick under intervjun utrymme för att besvara frågorna och om något var oklart ställdes följdfrågor.

Intervjuerna spelades in med en mobil för att sedan transkriberas till skrift. Denscombe (2014:386f) beskriver tre problem som kan uppstå när inspelningen ska transkriberas. Risker som att ljudet är dåligt så respondentens svar inte hörs, att respondenten talar ofullständiga meningar eller inte avslutar ord samt att betoningar eller intoningar kan vara svåra att få med i en transkribering (Denscombe, 2014:386f). Riskerna minimerades genom att

mobilen placerades så nära den intervjuade som möjligt för att få bästa ljud. Minnesanteckningar fördes under och efter intervjuerna för att markera viktiga delar. Anteckningarna var även ett stöd som gav klarhet om sammanhang där meningar från intervjun var ofullständiga. Transkriberingen genomfördes genom en bastranskription där delar av intervjun som inte var relevanta för studien utelämnades (jfr. Norrby, 2014:100) och markerades med tre punkter inom en hakparentes. Skratt och andra former av ljud som inte var ord samt pauser utelämnades. Meningar och ord som lärarna betonade som viktiga markerades genom att de skrevs ut i versaler.

3.4 Analysmetod

Studiens insamlade data i form av transkriberingar av lärarintervjuerna analyserades genom en innehållsanalys. Intervjuerna granskades genom att identifiera olika teman i lärarnas svar utifrån denna studies frågeställningar. Det övergripande temat var multimodala texter och under denna utgick kategoriseringen från studiens tre frågeställningar med inriktningar på vilka och hur samt möjligheter och utmaningar. Tabell 2 presenterar innehållsansalysens olika kategorier.

Tabell 2: Innehållsanalys

Multimodala texter		
<i>Arbetsätt</i>	<i>Digitala hjälpmedel</i>	<i>Möjligheter/utmaningar</i>
Vilka	Vilka	Möjligheter
Hur	Hur	Utmaningar

Tabell 2 visar att studiens första frågeställning besvarades genom kategorin *arbetsätt* där underkategorierna *vilka* och *hur* behandlar teman om vilka modaliteter lärarna använde och hur de användes i undervisningen. Studiens andra frågeställning besvarades genom kategorin *digitala hjälpmedel* där

underkategorierna *vilka* och *hur* behandlar vilka hjälpmedel som lärarna använde och hur de användes i undervisningen. Studiens tredje frågeställning kunde besvaras genom kategorin *möjligheter/utmaningar* där underkategorierna *möjligheter* och *utmaningar* behandlar lärarnas uppfattningar av arbetet med multimodala texter. Identifierade teman från lärarnas svar kategoriserades och presenteras i tabeller och med stöd av citat (se kapitel 4).

3.5 Etiska överväganden

Studiens etiska överväganden utgår från Vetenskapsrådets (2002) fyra etiska krav: informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet. Lärarna fick vid förfrågan om att delta i studien ett informations- och samtyckesbrev via mejl (se bilaga B) där de informerades om studiens syfte, att deras medverkan var frivillig och att det färdiga arbetet publiceras på uppsatssamlingssidan DIVA. Studien använde sig också av ett samtyckesformulär där lärarna godkände sin medverkan. Lärarna informerades även om att alla uppgifter om deras medverkan var konfidentiella samt att den insamlade datan kommer raderas efter avslutat arbete. Lärarna som godkände sin medverkan på plats informerades även muntligt.

4 Resultat och analys

Kapitlet kommer i följande avsnitt presentera resultaten och analysen av studiens data. Inledningsvis presenteras avsnitt som behandlar arbetssätt med multimodala texter (4.1), digitala hjälpmedel i arbetet med multimodala texter (4.2) samt möjligheter och utmaningar med multimodala texter (4.3). Avslutningsvis presenteras resultatanalys (4.4).

4.1 Arbetssätt med multimodala texter

Begreppet multimodala texter är för många av lärarna nytt. Samtliga lärare söker i början av intervjun bekräftelse av sin tolkning eller förklaring av begreppet. Två lärare uttrycker tydligt att begreppet är nytt för dem. Maria beskriver multimodala texter som något nytt för henne och att hon ”visste inte för [...] ett år sen vad det innefattade, både bild och film”. Carina säger under intervjun att:

Ja, det är mycket på tapeten nu med multimodalitet och det är att använda olika uttrycksmedel och arbetssätt och arbetsformer när man jobbar med elever. Så jag tycker vi blivit mer medvetna om det nu. För min egen del så är det väl mera de sista två åren då jag gått lite utbildning och då har det här begreppet [framkommit]. För det hade jag faktiskt inte hört förut, multimodalitet.

Maria och Carina är två av lärarna som deltar i studien och de tillsammans med de övriga lärarna uppger olika modaliteter och arbetssätt i det multimodala textarbetet. Modaliteterna som lärarna använder sig av är bild, skrift, film, dramatisering, muntlighet och musik. Modaliteterna används genom exempelvis bildstöd, skriva berättelser och för färdighetsträning. I tabell 3 sammanställs lärarnas svar.

Tabell 3: Arbetssätt med multimodala texter

<i>Vilka</i>	<i>Hur</i>
Bild	Bildstöd
Skrift	Skriva berättelser, sagor, färdighetsträning
Film	Temaarbete, genomgång
Dramatisering	Dramatisera böcker och berättelser
Muntlighet	Genomgångar, diskussion, högläsning, parläsning
Musik	Sjunga in begrepp och ord

Bild och skrift är de modaliteter som samtliga sex lärare arbetar mest med, och dessa kombineras ofta med varandra. Inger använder bilder som ”bildstöd på bänken till exempel ett schema”. Bildstöd, dagsscheman och bilder som eleverna själva illustrerar var arbetssätt som lärarna uppger sig arbeta med. Skrivande används av Carina för att låta eleverna ”skriva egna texter”. Film uppger fyra lärare att de använder i undervisningen och att den används mest när ämnet svenska integreras med ämnena SO och NO. Läraren Maria uppger att hon med film diskuterar ”vad var syftet med den filmen och vad det är som gör att man får reda på syftet”. Andra arbetssätt som lärarna uppger att de använder film till är vid temagenomgångar och andra genomgångar.

Dramatisering av böcker och berättelser är arbetssätt som två lärare arbetar med, vilket de uppfattar som ett uppskattat arbetssätt av eleverna. Frida, en av lärarna som arbetar med dramatisering, berättar att ”gruppen gillar ju att dramatisera väldigt mycket så vi har gjort mycket korta sagor med drama, lite Rolfböcker är populärt att dramatisera”.

Muntlig form används dagligen av samtliga sex lärare för olika arbeten och mellan olika deltagare. En av lärarna, Linda uppger att hon använder muntlig form genom ”parläsning, pararbete och parberättelser”. Muntlig form använder lärarna även till helklassgenomgångar, diskussioner och för hög- och enskildläsning. Musik är en modalitet som två av lärarna uppger sig arbeta med. Läraren Carina menar att de använder musik för att ”sjunga in svenska ord och begrepp”.

4.2 Digitala hjälpmedel i arbetet med multimodala texter

Digitala hjälpmedel uttrycker samtliga lärare är ett stöd som på olika sätt hjälper eleverna att komma vidare i textarbetet. Lärarna ser även tekniken runt digitala hjälpmedel som en stressfaktor i arbetet med multimodala texter.

Samtliga sex lärare uppger att de använder diverse appar för att färdighetsträna och filma kortare berättelser. Inger menar att ”färdighetsträning som nu när man tränar bokstäver [...] är det bra med att ha det som appar”. Läraren Kajsa uttrycker även att hon använder sig av ABC-klubbens app för att låta eleverna färdighetsträna i att forma bokstäver.

ABC-klubben som digitalt läromedel är det endast Maria som använder, men de resterande lärarna uttrycker att de använder läromedlet i pappersform och att de gärna vill ha det digitalt.

Inläsningstjänst uppger alla sex lärare att de arbetar med. Skolstil är det två lärare som arbetar med. Tjänsterna ser lärarna som ett stöd för elever i textarbetet. Carina förklarar att de använder ”inläsningstjänst där [elever] kan lyssna på t.ex. olika läromedel” samt ”skolstil där de skriver [...] finesser som man kan [få] ljudning [...] och rättstavning”. Två lärare uppger även att de arbetar med bookcreator. Inger, som är en av lärarna, uppger att ”man använder ju det här bookcreator [för att] skapa berättelser”. Frida uttrycker

stödet som att ”om man inte lärt sig läsa så är det ju bra att få [...] träna, lyssna och ljuda”. Frida uttrycker även

Det [är] ju jätteskönt att kunna få lyssna på dem [och] skriva på paddan, alltså att alternera skolsätt så man hänger med. Så man inte fastnar på att man inte orkar skriva mer än en mening eller att man har svårt.

Även Carina uttrycker hjälpmedlen som ett stöd:

Ibland kan det vara lite jobbigt att skriva. Man möter ju elever som har motstånd till att skriva [och] att lyssna, tycker jag i svenskan som också är en stor bit. Men just när det kommer till att producera text och så är det ju toppen med de här hjälpmedlen som liksom hjälper en att komma framåt.

Appar, skolstil, inläsningstjänst och bookcreator är hjälpmedel som lärarna uttrycker stöttar elever i sin läs- och skrivutveckling. Hjälpmedlen hjälper elever, som Carina uttrycker det, ”att producera text”.

Smartboard och Powerpoints är hjälpmedel som samtliga lärare uppger att de använder i svenskundervisningen och att de på olika sätt fångar upp elever. Kajsa uttrycker smartboarden och Powerpoints som sätt där ”man når mycket fler elever”. Linda ser smartboarden som ett sätt att även göra elever aktiva:

Att man kan fånga upp dem, alla ser, de tycker det är jätteroligt att komma fram och vara aktiva och trycka på smartboarden och man fångar upp på ett annat sätt.

Kajsa och Linda uttrycker att de ser smartboarden och Powerpoints som en möjlighet för läraren att göra fler elever delaktiga i undervisningen. Samtliga lärare uttrycker att de använder smartboarden vid helklassgenomgångar. Powerpoints använder lärarna när nya teman eller arbetsområden introduceras.

4.3 Möjligheter och utmaningar med multimodala texter

Avsnittet presenterar i följande underavsnitt möjligheter (4.3.1) och utmaningar (4.3.2) som lärarna ser med att arbeta med multimodala texter i svenskundervisningen.

4.3.1 Möjligheter

Carina är en av lärarna som ser flera möjligheter med att arbeta med multimodala texter. Carina uttrycker att hon ”tror att vi jobbar med det för lite. Jag tror vi skulle behöva göra det mer”. Carina anser att multimodala texter ”är framtiden”. Tabell 4 presenterar möjligheterna som lärarna ser med att arbeta med multimodala texter i svenskundervisningen.

Tabell 4: Möjligheter

<i>Möjligheter</i>	<i>Antal lärare</i>
Ökar lärandet	2
Variation i arbetet	3
Eleverna mer engagerade och motiverade	6
Fånga elevernas intresse	6

Tabell 4 visar att två lärare anser att arbetet ökar elevernas lärande samt tre lärare menar att det ger variation i arbetet. Linda är en av lärarna som ser möjligheten att variera arbetet och menar:

Att man varierar uttrycksform är ju positivt för att det gillar de att det blir varierat [att] man redovisar det muntligt eller att man hänger upp en text, bild eller såna saker. De gillar ju film men just att det blir varierat tror jag är bra.

Carina ser variation som att ”använda så många kanaler in som möjligt för att öka lärandet”. Samtliga lärare ser möjligheter att elever blir mer intresserade, engagerade och motiverade i arbete med multimodala texter. Maria är en av

lärarna som menar att det ”fångar deras intresse och [är] lite mer motiverande”. Maria uttrycker även att variationen ”kan fånga elevernas intresse på ett annat sätt genom att variera sig på hur man tar sig ann text”.

Carina ser variationen som att nå elever på flera olika sätt. Maria och Linda menar även att variationen i sig kan vara en motiverande och engagerande faktor i textarbetet. Linda uttrycker också att variationen kan vara en möjlighet även för läraren. Linda menar att det ”är [...] ju roligt att det blir varierat arbete även för mig och att jag också får [...] lära mig nytt”.

Inger anser även hon att fler vägar ökar lärandet och att arbetet är motiverande för elever, men hon:

[...] anser att multimodalt, det har man i inlärningskedet till alla. Sen de som inte behöver det längre, till exempel om man ser att de har förstått och kanske behöver gå vidare och utvecklas då plockar man ju bort vissa saker.

Ingers svar visar att hon ser multimodalt textarbete som ett stöd för elever under inlärningsprocessen men som sedan kan plockas bort. Ingers svar skiljer sig från de resterande fem lärarna då deras svar utgår från ett textarbete som följer elever under hela skolgången. Inger har jämfört med de andra lärarna arbetat längst med sina 39 år i läraryrket, vilket kan ha påverkat hennes uppfattning om multimodala texter.

4.3.2 Utmaningar

Samtliga sex lärare uppger även i början av intervjuerna att de inte ser några utmaningar med att arbeta med multimodala texter. Efter diskussion och följdfrågor framkommer dock några utmaningar. Tabell 5 presenterar de utmaningar som lärarna ser med att arbeta med multimodala texter i svenskundervisningen.

Tabell 5: Utmaningar

<i>Utmaningar</i>	<i>Antal lärare</i>
Negativ påverkan på elevernas skrivutveckling	2
Negativ påverkan på elevernas läsutveckling	3
Arbetet runt tekniken	6
Fel med tekniken	6

Tabell 5 visar att två respektive tre lärare anser att arbetet med multimodala texter på olika sätt hämmar elevernas skriv- och läsutveckling. Exempelvis menar Maria att ”nackdelen är väl att det kanske tar tid från traditionella texter”. Hon uttrycker även att det inte:

finns tillräckligt med utrymme att läsa så mycket i skolan [...] själva avkodningen och få upp flytet så det är väl det att det kanske tar tid från den delen.

Citatet ovan visar att Maria även anser att multimodala texter tar tid från elevernas läsutveckling av traditionella texter. Kajsa uttrycker att:

Om man är van att det händer, man tänker rörligt och bilder och det kommer in saker. De är vana att det händer mycket saker snabbt. Gör att de kanske inte är vana att läsa en vanlig bok till exempel att man inte tycker att det går så snabbt eller det händer inget just det här. Att de kan få svårare att se tjusningen i det här i att läsa en vanlig bok.

Frida ser arbetet även som hämmande för elevernas skrivutveckling då hon menar att eleverna ”inte lär sig forma eller lär sig handstil”. Kajsa och Frida ser tekniken med digitala hjälpmedel i textarbetet som en nackdel för elevernas finmotoriska utveckling. Kajsa och Frida menar att eleverna inte lär sig forma bokstäver eller tränar på denna förmåga. Skriften har utifrån lärarnas svar en tydligt högre position i modaliteternas hierarki då den på olika sätt framhålls som mer viktig än andra modaliteter.

Linda menar även att eleverna inte utvecklar några nya kunskaper i arbete med tekniska hjälpmedel såsom olika appar och påtalar vikten av att ”det måste vara en tanke bakom” appen. Linda anser:

Att det är så lätt att man bara trycker. Det var fel jag trycker igen. Nej jag trycker igen liksom att man inte tänker efter vad ska det vara. Utan det är ju så lätt att testa sig fram utan att verkligen förstå.

Linda menar att det är lätt för elever att bara trycka på knappar så talar hjälpmedlet om ifall det är rätt eller fel. Elever behöver bara testa sig fram utan att förstå eller utveckla några nya kunskaper.

Samtliga sex lärare kopplar även tillbaka arbetet till tekniken. Fel på tekniken och arbetet runt dem ser lärarna som utmaningar och stressande moment som tar tid från undervisningen. Carina svarar exempelvis att:

Det att man ska boka upp sig på Ipads så länge man inte har varsin och det har vi ju inte då och datorer och så här. Det är väl såna saker som att det ska laddas och det ska gås igenom och det ska rapporteras. Det [ska] felrapporteras om något går sönder och det är väl såna praktiska saker som ändå tar tid. FÖR DET TAR TID att gå igenom en nomad med Ipads. DET TAR TID!

En nomad med Ipads betyder ett större antal Ipads som ska arbetas med, vilket Carina menar är en stressande faktor. Frida uttrycker även om tekniken att:

Ja, dels är det ju [...] fungerar alla grejerna och så sådär då ju. Att det är knöligt om det inte liksom är uppdaterat eller laddat eller såhär liksom att det blir stressigt om man inte får igång det då behöver man alltid en lite backup planering. Nähä nu gick det inte bra. Den är väl lite stressig.

Carina och Frida uttrycker det tekniska arbetet som tidskrävande och stressande. Andra tidskrävande och stressande moment som lärarna uppger är att hjälpa elever logga in och komma igång samt genomgångar av nya appar och material. Fyra av lärarna uppger även att skolan inte har klassuppsättningar med datorer eller Ipads som gör att elever får arbeta i par.

Elever får då invänta sin tur vilket kan vara frustrerande för dem. Frida, som är en av lärarna som medverkar i studien, menar att det är viktigt med en reservplan om tekniken inte fungerar. Reservplanen skulle även kunna minska lärarnas oro över tekniska problem som kan ta tid från undervisningen.

Lärarnas uppfattningar om multimodala texter verkar flyta samman med deras uppfattningar om digitala texter. Under intervjun talar de endast om utmaningar som är kopplade till skriften och tekniken. En kommentar som Carina även uttrycker markerar sammanställningen som lärarna gör mellan digitala- och multimodala texter. Vid en fråga om uppfattningar av multimodala textarbetet svarar Carina att:

En del elever tycker väldigt mycket om att skriva för hand. Man skriver med penna och papper och suddgummi och en del uppskattar mer att skriva på en dator eller en Ipad så att det är väldigt olika. Vi har också elever som talar in berättelser och appen skriver då och ljudar och så här. Så det är lite individuellt hur de får jobba på olika sätt och välja själva.

Carina likställer skriften med digitala texter då hon endast talar om en modalitet. Utifrån Carinas svar kan även tolkningen göras att hon likställer digitala texter med multimodala texter. Carinas uppfattning av digitala- och multimodala texter är att dessa endast involverar en bildskärm och skrift.

4.4 Resultatanalys

Denna studie gör ingen skillnad mellan hur en multimodal text produceras och läses utan utgår från texterna som helhet. Resultaten från studiens första frågeställning visar att skriften är den vanligaste modaliteten som lärarna använder och placeras högre upp i hierarkin än andra modaliteter. Resultaten på andra frågeställningen visar att lärarna ser digitala hjälpmedel som ett stöd i arbetet med multimodala texter. Lärarna likställer även digitala texter med multimodala texter även om de endast uttrycks i en modalitet. Denna studiers

teoretiska utgångspunkt är det sociokulturella perspektivet med betydelsen av att texter produceras genom kommunikation och interaktion. Texter får sin status genom läraren. Läraren har en högre status i klassrummet och vad denne ser som text eller inte är det som förmedlas ut till elever. Omedvetet eller medvetet förmedlar lärarna att skriften är den viktigaste modaliteten i ett textarbete. Texter utan skrift får på så sätt en lägre status om de ens klassas som text. I multimodala texter sammanfogas olika modaliteter och om skriften ses som den viktigaste komponenten i textarbetet kan andra modaliteter ses mer som ett stöd. En lärare i studien svarar uttryckligen att hon ser multimodala texter som ett stöd som används i början av en inlärningsprocess men som kan plockas bort när elever förstår. Andra lärare uttrycker även att multimodala texter tar tid från traditionella texter och hämmar elevernas skriv- och läsutveckling. Resultaten från studiens tredje frågeställning visar att lärarna uppfattar tekniken runt digitala hjälpmedel som den största utmaningen i arbetet med multimodala texter. Tekniken med digitala hjälpmedel uppfattar lärarna som tidskrävande och att det tar tid från undervisningen. Multimodala texter produceras genom kommunikation och interaktion, men lärarna i studien ser det som tidskrävande. Lärarnas syn kan medföra att multimodala texter får mindre tid i undervisningen. Undersökningen av möjligheterna med multimodala texter visar dock att lärarna uppfattar att multimodala texter har en motiverande och engagerande effekt på elever. Lärarna uppfattar även att variationen av modaliteter ger fler inlärningsmöjligheter för elever i textarbetet. Elevernas uppfattningar om text grundar sig i lärarens uppfattningar av text, vilket innebär att en mindre motiverande form av textarbete får högre status och förmedlas som viktigare.

5 Diskussion

Kapitlet presenterar följande diskussionsavsnitt som metod- (5.1) och resultatdiskussion (5.2).

5.1 Metoddiskussion

Valet att samla in material till studien genom intervjuer medför att det inte är säkert att det som informanterna säger stämmer överens med hur det verkligen ser ut i klassrummet. Intervjuerna belyser endast lärarnas tolkningar och uppfattningar om multimodala texter som ligger till grund för denna studies resultat. Lärarnas uppfattningar kan således skilja sig med hur de verkligen arbetar med multimodala texter. En observation kan möjligen kontrollera vissa aspekter i studiens resultat som t.ex. hur lärarna använder multimodala texter och digitala hjälpmedel i svenskundervisningen. En annan viktig aspekt att belysa är även att studien bygger på de sex medverkande lärarnas uppfattningar, vilka inte kan svara för andra lärares uppfattningar om multimodala texter.

5.2 Resultatdiskussion

Multimodala texter och dess variation av olika modaliteter erbjuder lärare flera ingångsvägar för att elever ska lära sig läsa och förstå texter. Multimodala texter finns överallt i elevernas omgivning och i deras egen vardag genom olika medier. För elever är multimodala texter inget nytt fenomen. Tidigare forskning visar dock att skolan inte utnyttjar elevernas kunskaper i undervisningen men att en mer datortät skola kan knyta an till elevernas vardag (Fast, 2008; Åkerlund, 2013). Den här studien visar på en teknisk osäkerhet hos lärarna, och de ser tekniken som en svårighet i arbetet med multimodala texter. Lärarna behöver vara mer tekniskt kunniga än elever för att kunna förmedla kunskap och stötta dem i arbeten med teknik. Lärare behöver utbildas i hur de kan använda ny teknik innan det kan introduceras för elever.

Resultaten i Anderssons (2014) studie, som även denna undersökning antyder, är att elever blir mer motiverade och engagerade i arbete med multimodala texter. Tidigare forskning visar att både lärare och elever placerar skriften

högre i hierarkin än andra modaliteter (Godhe, 2013; Magnusson, 2014). Resultaten i denna undersökning visar även att lärarna i denna studie ser skriften som viktigaste modaliteten även om de är medvetna om att multimodala texter erbjuder fler inlärningsmöjligheter än om de endast använder skrivna texter. Vid bedömning av andra modaliteter än skrift visar tidigare forskning att det finns en ovana bland lärare och elever (Godhe, 2013). Denna studie undersöker inget om bedömning men resultaten visar på en osäkerhet hos lärarna om vad en multimodal text är och att de automatiskt kopplar digitala texter till multimodala. Enligt Godhe (2013:45) är lärare utbildade och mer vana att bedöma skriftliga texter.

Skriftens fortsatta särställning kan vara följd av den osäkerhet som lärare upplever kring andra modaliteter. Skriften kan upplevas vara säkrare och bekvämare då lärarna är mer vana och bekanta med den än andra modaliteter, vilket även kan vara skälet till att skriften upplevs som viktigare. Kravet på att elever ska nå upp till kunskapsmålen är det som styr undervisningen. En av lärarna i studien uttrycker att multimodalt textarbete tar tid från elevernas läsinläring. Multimodala texter ses av lärarna som mindre viktiga och tidskrävande som också påverkar den ordinarie undervisningen. Lärarna behöver få tid att fortbilda sig inom andra modaliteter för att bli mer säkra på det multimodala textarbetet, vilket ligger på rektorns ansvar att se till.

Denna studies resultat visar att skriften är den modalitet som lärarna använder mest i textarbetet. Ett annat resultat är att lärarna är positiva till ett multimodalt textarbete och ser digitala hjälpmedel som ett stöd för elever som ger dem variation i inlärningsätten. Tekniken runt hjälpmedeln är dock utmanande och stressande för lärarna. och ser det som. Begreppet multimodala texters betydelse är dock inte helt tydligt för lärarna. Texter som uppfattas som multimodala av lärare, exempelvis digitala texter, kanske inte erbjuder flera

modaliteter. Textarbetet blir därmed inte multimodalt med endast en modalitet.

Denna studie undersöker hur lärare uppfattar arbetet med multimodala texter i skolan. Vidare studier skulle följaktligen kunna undersöka hur elever uppfattar arbetet med multimodala texter för att kunna jämföra uppfattningar mellan lärare och elever. Resultaten kan lärare sedan använda för att utveckla och förbättra framtida undervisningar. Positiva likheter och skillnader kan utnyttjas och negativa kan uteslutas från undervisningen för att optimera elevernas lärande.

Referenser

Andersson, Märtha (2014). *Berättandets möjligheter. Multimodala berättelser och estetiska lärprocesser*. Diss. (sammanfattning). Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:ltu:diva-25733>

Björkqvall, Anders (2009). *Den visuella texten: multimodal analys i praktiken*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Danielsson, Kristina & Selander, Staffan (2014). *Se texten!: multimodala texter i ämnesdidaktiskt arbete*. Malmö: Gleerup.

Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Fast, Carina (2008). *Literacy: i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Godhe, Anna-Lena (2013). Att skapa och bedöma multimodala texter inom svenskundervisningen på gymnasiet - spänningar och motsättningar mellan etablerade och nya praktiker relaterade till skapandet av text i klassrummet. Chrystal, Judith-Ann och Lim Falk, Maria (red.). *Tionde nationella konferensen i svenska med didaktisk inriktning Genre - Texter om svenska med didaktisk inriktning Nationella nätverket för svenska med didaktisk inriktning* (S. 41–49).

https://www5.kau.se/sites/default/files/Dokument/subpage/2014/12/tionde_n_at_konf_pdf_12265.pdf#page=42 [180426].

barn. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Magnusson, Petra (2014). *Meningsskapandets möjligheter: multimodal teoribildning och multiliteracies i skolan*. Diss. Malmö: Malmö högskola, 2014.

Magnusson, Petra (2015). Ett multiliteracies-perspektiv på läsutvecklingsarbete. Tengberg, Michael & Olin-Scheller, Christina (red.). *Svensk forskning om läsning och läsundervisning*. 1. uppl. Lund: Gleerups Utbildning (S. 69–82).

Norrby, Catrin (2014). *Samtalsanalys: så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund: Studentlitteratur.

Selander, Staffan & Kress, Gunther R. (2017). *Design för lärande: ett multimodalt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2017). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2017*. Stockholm: Skolverket.

Magnusson, Helena (2005). *Berättande bilder: svenska tecknade serier för Vetenskapsrådet*, (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf [180410]

Åkerlund, Dan (2013). *Elever syns på nätet: multimodala texter och autentiska mottagare*. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/94195/akerlund_dan.pdf?sequence=4 [180520]

Bilagor

Bilaga A: Frågeformulär till intervju

- Hur länge har du jobbat som lärare?
- Hur arbetar du med multimodala texter i svenska?
- Vilka kommunikationsformer använder du i arbetet?
- Använder du digitala läromedel i svenska undervisningen?
- Hur upplever du att eleverna uppfattar textarbetet?
- Vilka fördelar ser du med att arbeta med multimodala texter?
- Vilka nackdelar ser du med att arbeta med multimodala texter?
- Vilka fördelar ser du med att eleverna arbetar med multimodala texter?
- Vilka nackdelar ser du med att eleverna arbetar med multimodala texter?
- Vilka fördelar ser du med digitala läromedel?
- Vilka nackdelar ser du med digitala läromedel?

Bilaga B: Informationsbrev

Hej!

Vi läser vår sista termin på lärarutbildningen på Linnéuniversitetet i Kalmar och ska nu påbörja vårt sista examensarbete. Vi undersöker hur lärare i årskurs 1–3 arbetar med multimodala texter i ämnet svenska. Vi undrar nu om du kan tänka dig att ställa upp på en kort intervju på cirka 30 minuter, där du får svara på några frågor. Intervjun kommer spelas in så vi senare kan transkribera den. Intervjun är frivillig och alla uppgifter kommer vara konfidentiella. Inga namn kommer nämnas i arbetet. Arbetet kommer när den är färdig publiceras DIVA som är ett gemensamt arkiv för forskningspublikationer och studentuppsatser. Allt material från arbetet kommer efter publiceringen kasseras.

Med vänliga hälsningar

Jessica Sandström och Paloma Larsson

Jag samtycker till att medverka i undersökningen genom att delta i en intervju och jag godkänner att intervjun spelas in.

Namn

Datum/ort
